

ARTUR SCHNEIDER
(1879—1946)

Jerolim Miše: Artur Schneider

Prof. dr Artur Schneider djelovao je sredinom ovog stoljetnog razdoblja, između 1878., kada je Kršnjavi započeo sa svojim predavanjima, i današnje mlade generacije zagrebačkih doktora znanosti i docenata povijesti umjetnosti. Godine 1928, naime, dakle prije pedeset godina, postao je prof.

Schneider ravnateljem Strossmayerove galerije, one koja je dopremljena iz Đakova i darovana Zagrebu, kad je ispunjen Strossmayerov uvjet da se za Kršnjavoga ovdje stvori katedra povijesti umjetnosti. Bilo je tada prof. Schneideru 49 godina, a već 1922, dakle šest godina prije, postao je bio profesorom povijesti umjetnosti na Zagrebačkom sveučilištu. Svoju doktorsku disertaciju o Radimirovu evanđelju objavio je bio u svojoj 23. godini, 1902. u Beču, gdje je i studirao na filozofskom fakultetu. Jedanaest godina kasnije, neposredno prije izbivanja prvog svjetskog rata, habilitirao je 1913. godine na Zagrebačkom sveučilištu za povijest talijanske umjetnosti XV i XVI stoljeća. Odmah poslije rata, imenovan je 1919. upraviteljem Grafičke zbirke zagrebačke Sveučilišne knjižnice.

Usredotočimo se sada na njegov nastavni i znanstveni rad. Bio sam njegov đak 1929—33, pa vam mogu prvo reći da je bio nama, svojim đacima izvanredno dobar učitelj i brižan savjetnik, a dopuštao nam je znatne slobode. Smjeli smo organizirati svoj klub studenata i samostalno ga voditi u ondašnjem seminaru za povijest umjetnosti. U okviru programa seminarskih vježbi mogli smo, u sporazumu s njime, predlagati teme koje su nam bile drage i bliske, pa smo o njima držali referate u seminaru. Tko je htio, mogao je predavati o Toulouse-Lautrecu, a tko je više volio Fra Angelica, predstavio bi tog slikara svojim kolegama onako kako ga je sam doživio na temelju literature koju nam je profesor osobno rado posuđivao. Svima nama manjkalo je znanje svjetskih jezika a literatura koju nam je profesor nudio bila je na engleskom, talijanskom i na ruskom. Zato smo organizirali u svom klubu učenje engleskoga, na primjer. Slušači bi plaćali klubu, a ne onom kolegi koji je predavao taj jezik, određeni malen doprinos, i od toga smo za našu knjižnicu nabavljali knjige koje seminar nije mogao nabaviti. Sjećam se, npr., da smo tako kupili tek izišlu Hausensteinovu monografiju o Giottu. Prof. Schneider od srca se radovao našem zanimanju za njegov predmet. Često nam je znao govoriti: »Ar se zdižu mladi, posluju marljivo, ter podžihu v starih kaj bilo vgasljivo.« A dok nam je izgovarao tu staru ilirsku okrepnicu, promatro nas je s takvom ljubavlju, kao što djed gleda dragu unučad.

Znao je nekoliko svjetskih jezika: njemački, francuski, talijanski, engleski i ruski, a pomno je pratio razvoj literature naše struke te izvanredno savjesno i dokumentirano spremao svoja predavanja. Nije bilo u ono vrijeme ni epidijaskopa u predavaonici, a kamoli dijapozitiva za projekcije, nego se on uvijek potrudio da nam donese čitave hrpe knjiga, iz kojih bi nam na naslonu ispred svog predavačkog pulta pokazivao slike umjetničkih djela, o kojima je govorio. Bilo nas je tada redovito dvadesetak na njegovim predavanjima, pa bismo se okupili oko stola ispred tog naslona, i bilježili njegove polagano i razgovijetno izgovarane pouke. Stenografirana skripta njegovih predavanja bila su nam temeljni priručnici povijesti umjetnosti. Nije bilo tada još na našem jeziku tiskanih povijesnih rasprava ni o općoj, a kamoli o domaćoj povijesti umjetnosti. Milletovu povijest srpske umjetnosti, stare arhitekture, objavljenu na francuskom, on nam je predavao na hrvatskom.

Želio je da i mi upoznamo najnovije radove stranih stručnjaka, pa bi i sam odabirao za naše seminarske referate određene teme, za koje bi nam davao po pet-šet separata na različitim jezicima. Time nas je ujedno poticao da naučimo te jezike.

Prof. Schneider odgojio je prve generacije novijih radnika iz struke povijesti umjetnosti. Prvi doktor povijesti umjetnosti, koji je kao njegov đak postigao to visoko priznanje, bio je Slavko Batušić, koji je ovih dana u svojoj zbirci radova pod naslovom »Hrvatska pozornica« objavio, među ostalim, nekoliko dragocjenih uspomena o tome kako ga je Iso Kršnjavi uvodio u shvaćanje povijesti umjetnosti. Zatim su bili đaci prof. Schneidera i doktorirali kod njega današnji akademik Cvito Fisković, direktor Konzeratorskog zavoda za Dalmaciju i Historijskog instituta Jugoslavenske akademije u Dubrovniku, Antun Bauer, kasnije direktor zagrebačke Glipoteke pa Muzejskog dokumentacionog centra i glavni rukovodilac postdiplomskog studija muzeologije na zagrebačkom sveučilištu, Franjo Buntak, direktor Muzeja Slavonije u Osijeku, a kasnije i danas direktor Muzeja grada Zagreba, Željko Jiroušek, autor izvrsne disertacije o jedinstvenom baroknom spomeniku Zagreba, crkvi sv. Katarine, a danas nastavnik povijesti umjetnosti na zagrebačkom sveučilištu, Zdenko Vojnović, kasnije direktor Muzeja za umjetnost i obrt, jedan od najboljih predavača povijesti umjetnosti koje sam poznao, Grgo Gamulin, kasnije profesor povijesti umjetnosti na zagrebačkom sveučilištu, glavni organizator Društva povjesnika umjetnosti Hrvatske i časopisa *Peristil*, autor znatnog niza vrijednih znanstvenih radova objavljenih u nas i u inozemstvu, Jovan Konjović, autor odlične disertacije o povijesti scenografije zagrebačkog kazališta, koji se, poput Slavka Batušića, posvetio teatrologiji i djelovao kao kazališni radnik u Srbiji odnosno Vojvodini, Verona Han, kustos Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, kasnije Muzeja primjenjene umjetnosti u Beogradu, koja je također svoj znanstveni rad razvila najvećim dijelom u Srbiji, Zdenka Munk, danas direktor onog istog Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, koji je osnovao Kršnjavi dvije godine nakon svog imenovanja profesorom povijesti umjetnosti, a Zdenka Munk dala je toj ustanovi nove, veće prostorne i znanstvene dimenzije, koje bi bez sumnje zadivile i ušitile njezina osnivača; bili su tu zatim Jela Tadijanović, kojoj zahvaljujemo niz Zorinih edicija o povijesti umjetnosti, te predavanja i fil-mova iz naše struke u zagrebačkom Centru za kulturnu djelatnost, Marija Hanževački, kustos Muzeja grada Zagreba, čiji je život umorstvom prekinut u doba Drugog svjetskog rata, a od đaka mlađe generacije istakao bih uz prof. Gamulina, nastavljača rada prof. Schneidera: Milana Preloga, kojega svi predobro poznajemo, da bih trebao opisivati njegove mnogobrojne vrline i zasluge, pa Tihomila Stahuljaka, koji je danas dao uvodni referat na našem spomendanu, Marcela Gorenca, kasnije direktora Moderne galerije i zatim Arheološkog muzeja u Zagrebu te nastavnika povijesti umjetnosti starijih razdoblja od ranog srednjeg vijeka i muzeologije na zagrebačkom sveučilištu... Niz vrijednih i zaslužnih đaka prof. Schneidera tako je velik, da mi ograničeno vrijeme za ovaj prikaz ne dopušta da ih sve spominjem, pa molim sve one koje nisam spomenuo, da uzmu u obzir te razloge i nikoje druge, što ovdje nisu navedeni. Volio bih, kad bi u diskusiji upravo oni svojim uspomenu zahvalnosti prof. Schneideru ujedno ukazali na onaj rad za koji ih je on osposobio, pruživši im u vrijeme studija veliku slobodu u izboru aktivnosti i pripremvši ih tako za samostalana nastupanja i u kasnijoj njihovoj karijeri.

Dužnost mi je još, makar i u najkraćim crtama, prikazati znanstveni rad prof. Schneidera. On obasiže golem broj studija o umjetninama Stross-

mayerove galerije i grafičke zbirke, kojima je upravljao, zatim o djelima naših umjetnika u tuđini: Medulića, Klovija, Stjepana Crnote Rabljanina, Jurja Čulinovića, Porečanina Bernarda Parentina, Niccoloa dell' Arca i Duknovića, pa niz rasprava o novijim našim majstorima, o slavonskim pejzažistima, o Klementu Crnčiću, Ferdi Kovačeviću, Miroslavu Kraljeviću, Ljubi Babiću i o Vladimiru Kirinu te o hrvatskoj knjižnoj umjetnosti. U Spomenici o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije objavio je god. 1935. svoj rad o Strossmayeru kao skupljaču umjetnina, a napisao je i tekstove kataloga pet retrospektivnih izložaba, koje su održane tim povodom u Jugoslavenskoj akademiji pod skupnim naslovom »Sto godina hrvatske umjetnosti«. Od 1931. do 1940. sustavno je popisivao stara djela kako likovnih, tako i primijenjenih umjetnosti u Hrvatskoj, pobrinuo se za njihovo fotografiranje, pa njemu zahvaljujemo bogate albume te dokumentacije u Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu, i pregledne izvještaje o tom njegovu radu u Ljetopisima JAZU. Zasebno je prikazao historijski razvoj zagrebačke arhitekture, djela Bartolomeja Felbingera, zatim perivoje, vrtove i šetališta u starom Zagrebu, najstarije slike utvrđenih gradova u Bosni, portrete Nikole Šubića Zrinskoga kao i ikone tipa Bogorodice Trenoduse, a u »Narodnoj starini« objavio je niz dragocjenih priloga — koje je on nazvao — »Sitnom građom za kulturnu povijest grada Zagreba«. Nikako nije zanemario ni djela stranih majstora u Hrvatskoj. Objavio je veoma vrijedne studije o Callotovim crtežima u Metropolitanskoj knjižnici, o djelima Albrechta Dürera u Zagrebu, o crtežima Johanna Berrharda von Erlacha za »Entwurf einer historischen Architektur«, o starim goblenima u Hrvatskoj, o Franciscu de Goyi, o slikarima Nazarencima, što su djelovali u Hrvatskoj po narudžbama biskupa Strossmyera, koji je i nabavio djela nekih drugih Nazarenaca, zatim o Fernkornovu kipu sv. Jurja u Zagrebu, o Jeanu-Louisu Forainu i o nizu drugih spomenika i majstora.

Prof. Schneider nastojao je što više i inozemstvo upoznati s našim umjetničkim djelima kao, i djelima što se sačuvaju u nas. U londonskom *Studiu* objavio je prikaz »Modern book production in Yugoslavia, Some yugoslav drawings«, a u »Architectural Review« prikazao je djela Vladimira Kirina. U berlinskoj publikaciji »Zeitschrift für Kunstgeschichte« objavio je g. 1932. opsežnu radnju »Johann Bernhard von Erlachs Handzeichnungen für den »Entwurf einer historischen Architektur«.

Bio je prof. Schneider ne samo vrstan poznavać grafike nego i knjižne umjetnosti. Pored studija o hrvatskoj, jugoslavenskoj i ruskoj knjižnoj umjetnosti, on je kao urednik nekih izdanja izvanredno pomno vodio brigu o ljepoti opreme knjige. Godine 1925. uredio je katalog reprezentativne kulturno-historijske izložbe grada Zagreba, a i malenim posebnim izdanjima posvećivao je toliku pažnju i znanje, da su to i po današnjim kriterijima uzorno opremljene brošure. Dr Slavko Batušić naš najzaslužniji teatrolog, ocijenio je nedavno u svojoj knjizi »Hrvatska pozornica« djelo dra Artura Schneidera »Oprema opere« kao izvanredno visoko dostignuće, ne samo u pogledu sadržaja, nego i po estetskom izgledu tog izuzetnog izdanja.

Prof. Schneider bio je dugogodišnji tajnik Hrvatskog glazbenog zavoda, pa je sudjelovao svojim priložima i u časopisu posvećenom povijesti glazbe »Sv. Cecilija«. Tu je tiskana njegova studija »Najstarije zapisano hrvatsko

kolo«, a veoma je zanimljiv prilog »Neostvaren Beethovenov boravak u Hrvatskoj«. Kao upravitelj Grafičke zbirke i kao direktor Strossmayerove galerije, prof. Schneider je priredio mnoge tematske izložbe, a uz to i međunarodnu grafičku izložbu u Zagrebu godine 1914., te izložbe francuske grafike XVIII i XIX stoljeća godine 1925. i 1926.

Osvrnemo li se zaključno na taj golemi njegov rad, vidimo da je prof. Schneider bio jednako galerijski i konzervatorski radnik kao i znanstveni istraživač, te upravo zbog toga izvanredan nastavnik povijesti umjetnosti na našem sveučilištu.

Slava mu i hvala!

Ivan Bach